

Holistická misie Johna R. W. Stotta

Od druhé poloviny 20. století není mnoho kontroverznějších otázek a dělících bariér v oblasti pojetí misie, než je tomu v oblasti vztahu evangelizace a sociální služby. Znamená misijní poslání církve v rodícím se globálním světě předně evangelizaci, nebo sociální angažovanost? Je Kristovo evangelium předně zvěstí o sociální spravedlnosti, nebo o ospravedlnění z hříchu? Postupem doby se vyhranily dvě fronty, které proti sobě zpravidla užívaly argumentaci těžkého kalibru. V ekumenických kruzích Světové rady církví se někteří protestanti pod vlivem drastických sociálních problémů světa přiklonili k pojetí, které bývá označováno jako horizontalismus spásy. Pro mnohé z nich se spása realizovala v sociálních zápasech společnosti. Této tendenci ve Světové radě církví (SRC) nejsilněji oponovali delegáti církví pravoslavných a teologové hlásící se k evangelikálnímu hnutí. Uvnitř světového evangelikálního hnutí se zase vytvořila fronta, která silně akcentovala vertikalismus spásy. Spektrum misie se v tomto pojetí zužovalo na hlásání evangelia a sociální otázky byly některými odkládány stranou.

Obě krajnosti se ve vzájemném zápase stávaly ještě radikálnějšími. Zmínit můžeme např. zoufalý výkřik v knize, kterou publikoval Harvey T. Hoekstra pod názvem „Světová rada církví a zánik evangelizace“.¹ Vyváženější analýzou tohoto sporu je kniha Arthura Johnsona „Bitva o světovou evangelizaci“.² Můžeme v ní podrobněji sledovat nesmlouvavé střety např. mezi německým evangelikálně orientovaným luterským teologem profesorem Peterem Bayerhausem a Philipem Potterem, někdejší ředitelem Komise pro misii a evangelizaci a pozdějším generálním sekretářem SRC. Při podobných rozhovorech došlo k ujasnění, že se skutečně jedná o dva přístupy k interpretaci Bible. Šlo o hermeneutický problém, který se vztahoval až k samotné otázce autority Písma (Sola Scriptura).

V 60. letech začal do těchto často ostrých diskusí významně zasahovat anglikánský teolog John Stott. Byl účastníkem berlínského kongresu o světové evangelizaci v roce 1966 a také pozorovatelem Valného shromáždění SRC v Uppsale v roce 1968. Nechtěl se smířit s roztržkou, která obě pojetí misie svým způsobem paralyzovala. Na základě svého studia biblických textů dospěl k jednoznačnému poznání, že autentická misie je komplexní aktivitou zahrnující evangelizaci a sociální akci a zároveň nedovolující jejich oddělení.³ Velmi silně si uvědomil nebezpečí, které misijnímu poslání církve hrozí při vertikální interpretaci, kdy je evangelium chápáno pouze jako Boží spasitelná akce do života jednotlivců. Druhé nebezpečí viděl v horizontální interpretaci, kdy je evangelium chápáno jako záležitost mezilidských vztahů ve světě. Stott nemohl přijmout rozdělování mezi Bohem angažujícím se v ospravedlnění hříšníků a Bohem vyhledávajícím spravedlnost mezi národy. Nemohl stavět do protikladu spásu duše a zápas s problémy bídy, hladu, nemoci a sociální nespravedlnosti.

John Stott dospěl k poznání, že rozdělování těchto dvou zaměření misie není pouze politováníhodným omylem, ale přímo „sterilní polarizací“, která často vyjadřovala napětí mezi evangelikály a liberály.⁴ První tábor měl tendenci akcentovat evangelizaci a opomíjet sociální potřeby chudých a utlačovaných a druhý tábor upadal do opačného extrému opomíjení evangelizace a pokusů reinterpretovat spásu v pojmech sociálně-politické akce směřující k humanizaci společnosti. Zmíněné dva extrémní stereotypy

¹ HOEKSTRA, H. T.: *The World Council of Churches and the Demise of Evangelism*. Wheaton, IL, Tyndale 1979

² JOHNSTON, A.: *The Battle for World Evangelism*. Tyndale House, Wheaton, IL 1978

³ STOTT, J.: *The Contemporary Christian*. IVP, Leicester 1992, p. 337

⁴ Tamtéž, p. 337

John Stott považoval za pohromu pro misii církve. S celou rozhodností se zasadil o holistické pojetí misie, které představil ve své knize „Křesťanská misie v moderním světě“.⁵

Tragická polarizace misijního úsilí církve vedla Stotta k angažovanosti na poli teologie misie. Stal se hlavním architektem nově se formujícího Lausannského hnutí pro světovou evangelizaci, které oficiálně odstartovalo v roce 1974. Na tento světový ekumenický kongres se do Lausanne sjely čtyři tisíce delegátů a pozorovatelů, z více než 150 zemí. Více než 50 % delegátů přijelo z tzv. Třetího světa a 60 % z církví zastoupených také v SRC. Výsledkem mnoha složitých teologických diskusí byl „Lausannský závazek“, který se svým významem stal křesťanskou konfesí moderní doby. John Stott předsedal komisi, která na konci kongresu měla na starost definitivní znění. Byl to nepředstavitelně složitý úkol, protože v pestrém teologickém spektru byly zastoupeny nejen církve anglikánské, luterské, reformované, svobodné, baptistické, metodistické, ale také církve letniční a charismatické. Nakonec se podařilo jednoznačně prosadit a přijmout integraci evangelizace a sociální akce.

Pátý článek Lausannského závazku podtrhuje:

„...vyjadřujeme lítost nad tím, co jsme zanedbali, a také nad tím, že jsme evangelizaci a sociální zájem někdy považovali za vzájemně se vylučující činnosti. Přestože smíření člověka s člověkem není smíření s Bohem, sociální působení není evangelizací, politické osvobození neznamena spásu, vyznáváme, že k naší křesťanské povinnosti patří evangelizace a společensko – politický zájem. Obojí je nutné k vyjádření našeho učení o Bohu a o člověku, o naší lásce k bližnímu a o naší poslušnosti Ježíše Krista. Poselství o spasení zároveň obsahuje odsouzení každé formy odcizení, útisku a diskriminace. Neměli bychom se bát napadat zlo a nespravedlnost, kdekoliv se projeví. Když člověk přijme Krista, je znovuzrozen do jeho království a musí se snažit na jeho spravedlnost nejen ukazovat, ale také ji rozšiřovat uprostřed nespravedlivého světa.“⁶

V uvedených slovech se projevuje rukopis Stotta a výsledky jeho exegeze a hermeneutiky biblického textu. Integrace evangelizace a sociální služby byla tehdy vyjádřena, ale ještě nebyl teologicky plněji definován vztah mezi nimi. John Stott se angažoval v přípravě a průběhu mezinárodní konzultace na téma „Evangelium a sociální odpovědnost“. Do amerického města Grand Rapids se podařilo v roce 1982 svolat teology ze všech kontinentů. John Stott opět předsedal komisi pro formulaci závěrečného dokumentu a odpovídal za konečnou redakci textu. Evangelizace dostává v tomto pojetí logickou prioritu před sociální službou. Text podtrhuje:

*„Samotná skutečnost křesťanské sociální odpovědnosti předpokládá odpovědné křesťany a takovými se mohou stát pouze prostřednictvím evangelizace a učednictví.“
„Zadruhé, evangelizace se vztahuje k věčnému určení lidí a při přinášení dobré zprávy o spáse, křesťané činí něco, co nemůže udělat nikdo jiný. Zřídka kdy, jestli vůbec, musíme volit mezi nasycením fyzicky hladových a hladových duchovně, nebo mezi uzdravením tělesných zranění a spásou duše. Autentická láska k bližnímu nás vede sloužit celému člověku.“⁷*

Také v těchto slovech je vidět Stottův rukopis a zájem o prosazení holistického pojetí misie. Holismus je filozofickým pojmem, který vyjadřuje, že celek je víc, než

⁵ STOTT, R. W. J.: *Christian Mission in the Modern World*. Falcon, London 1975

⁶ Lausannský závazek. Česky publikován In: *Zásady Církve bratrské*. 2. vydání, Rada CB, Praha 1997

⁷ *Evangelism and Social Responsibility: An Evangelical Commitment*. Paternoster Press, Exeter 1982, p.24f

pouhý součet jednotlivých částí. Tím Stott podtrhoval důležitost integrace evangelizace a sociální odpovědnosti. Plně se staví i za tvrzení, že sociální aktivita je důsledkem evangelizace, protože evangelizace přivádí lidi k víře a víra se projevuje prostřednictvím skutků lásky. Lásky ústí do činů. To ale ještě nestačí. Sociální odpovědnost je sama o sobě základním cílem, protože jsme spaseni také proto, abychom konali dobré skutky (Ef 2,10; Tt 2,14). Sociální aktivita bývá také mostem pro evangelizaci a může lámat předsudky, odstraňovat podezření a otvírat dveře evangeliu. Sociální aktivita, podle Stotta, doprovází evangelizaci jako životní partner. Toto partnerství má charakter nerozlučitelného manželství.⁸

Stott ukazuje, že integrace evangelizace a sociální akce nevyklučuje specializaci. Dvanáct apoštolů bylo pověřeno učitelskou a pastýřskou službou, zatímco sedm diakonů slyší pověření k sociální službě. Neobviňujeme milosrdného Samařana, že ošetřil zranění zbitého člověka na jerišké cestě a přitom s ním nevedl pastorační a evangelizační rozhovor. Právě tak neobviňujeme Filipa, že sdílí evangelium s etiopským dvořanem a přitom neřeší jeho sociální otázky. Stott v obecné rovině vidí jako povinnost všech křesťanů, za určitých okolností svědčit a sloužit. Stejný úkol vidí i pro církve. Každá místní církev, ať je jakkoli velká, by měla formovat studijní a akční skupiny podle svěřených duchovních darů, povolání a zájmů, a přijmout ve svém sousedství úkoly evangelizační, pastorační a sociální.

John Stott se ve svých mnoha aplikacích holistického pojetí misie opírá o studium Božího charakteru. Bůh podle biblického zjevení je mu Bohem Stvořitelem, Vykupitelem, ale zároveň Bohem, který se stará o duchovní i materiální stav všech lidských bytostí. Bůh má velmi na zřeteli chudé, hladové, cizince, vdovy a sirotky. Odmítá útlak a tyranii a volá ke spravedlnosti. Chce, aby Boží lid byl hlasem těch, kteří žádný hlas nemají, ochráncem bezmocných a tím konkrétně projevil lásku.

Dalším mohutným důvodem pro Stottovu holistickou teologii misie je služba a učení Ježíše Krista. Spasitel přišel hlásat příchod Božího království, ale příchod království byl často prokazován soucitem a činy. Ježíš nejen vstupoval do vesnic a učil, ale také činil dobro a uzdravoval.⁹ V Ježíšově službě Stott vidí nerozlučitelný svazek mezi evangelizací a službou milosrdenství. Ježíšova slova vysvětlovala jeho činy a činy dramatisovaly Ježíšova slova. Slova zůstávají abstraktními, dokud nejsou učiněna konkrétními v činech lásky. Činy zůstávají neurčité a víceznačné, dokud nejsou interpretovány zvěstí evangelia. Stott shrnuje: „*Slova bez činů postrádají důvěryhodnost a činy beze slov postrádají srozumitelnost. Proto Ježíšovo dílo činí jeho slova viditelná a jeho slova zase činí jeho skutky srozumitelné.*“¹⁰

Z výše uvedených důvodů Stott podporoval i politickou odpovědnost křesťanů ve smyslu legislativních změn a rozvíjení sociální služby. Přitom přísně odlišoval sociální angažovanost od tzv. sociálního evangelia teologického liberalismu, jehož představitelem byl např. Walter Rauschenbusch se svými přáteli. Stott odpíral utopickým idejím, které chtěly na zemi vybudovat Boží království. Souhlasil s Martinem Lutherem Kingem v tom, že morálnost nemůže být dosažena zákony, ale chování jimi může být regulováno. Právní zákony nemohou změnit srdce člověka, ale mohou omezit ty, kteří srdce nemají.¹¹

Holistické pojetí misie bylo pro Johna Stotta něčím, co navazuje na misii apoštolů. V každé době si misie musela klást mnohé z těchto otázek souvislostí mezi

⁸ Srov. In: STOTT, J.: *The Contemporary Christian*. IVP, Leicester 1992, p. 340

⁹ Srov. Mk 6,6; Sk 10,38

¹⁰ STOTT, J.: *The Contemporary Christian*. IVP, Leicester 1992, p. 345

¹¹ Srov. Tamtéž, p. 351

zvěstováním evangelia a praktickou službou. Stott shrnuje, že pro misionáře rané církve bylo doslova nemožné zvěstovat poselství Boží lásky v Kristu ke spáse hříšníků a zároveň ignorovat sociální podmínky lidí. Právě tak dnes pracovníci v misii nemohou zavírat oči před otrokářstvím v některých afrických zemích, nedotknutelností a kastovníctvím v Indii, vykořisťováním některých domorodých kmenů a rostoucí chudobou celých mas v Latinské Americe. Stott ale vyzývá i církve Západu a říká, že není možné evangelizovat a zavírat oči před problémy nezaměstnaných, lidí bez domova, před odcizenou mládeží, rodinami s pouze jedním rodičem a nerůznějšími projevy zkaženosti a deprivace lidí v městech. Náš Bůh nemá zájem pouze na přivádění lidí do nebe. Jemu jde i o jejich podmínky na zemi. Nelze ignorovat odlidšťující zlo ve společnosti a přitom kázat humanizující vliv spásy. Ignorace zla je proviněním vůči Bohu a deformací evangelia.

Není pochyb o tom, že za svůj postoj v oblasti holistického pojetí misie byl John Stott kritizován zprava i zleva, jak z liberálních kruhů, tak z kruhů tíhnoucích k fundamentalistické interpretaci Písma. Kritika liberálů se projevila např. z pera Davida L. Edwardse v knize *Essentials*.¹² Kritizován byl Stottův biblismus, autorita Písma, pojetí Božího soudu, malé pochopení pro spásnou úlohu jiných náboženství apod. Z druhé strany křesťanského spektra se kritika objevila v důrazu na sociální rozměr misie církve v současném světě. Dnes se zdá, že si holistické pojetí misie získalo své zastánce ve většině církví a misijních společností. Rozhodně nelze říci, že by tato otázka byla definitivně uspokojivě vyřešena. Stále se objevují ti, kteří preferují horizontální rozměr spásy a ti, kteří inklinují k vertikálnímu pojetí. Světová misie v ekumenickém pojetí ale zjevně zápasí o aplikaci holistického pojetí, v němž má své nezastupitelné místo proklamace evangelia a zároveň i sociální služba církve. Toto pojetí, které po celá léta rozvíjel John Stott, má dnes oporu v některých dokumentech SRC a také v dokumentech Vatikánu. Připomeňme především dokument SRC „Misie a evangelizace: ekumenická výzva“¹³ a apoštolskou exhortaci Pavla VI. „Evangelii nuntiandi.“¹⁴ Oba tyto dokumenty vykazují určité až nápadné shody s Lausanským závazkem. Období druhé poloviny 70. let a první poloviny 80. let vykazují největší shodu a průnik v akcentech na důležitost evangelizace ve smyslu verbální proklamace evangelia a zároveň rozvíjení sociální služby.¹⁵ Není pochyb o tom, že se uplatnilo christocentrické zakotvení pravoslavných, římskokatolických a evangelikálních teologů. Společně se hovoří o inkarnační misii, kterou se rozumí přiblížení nositelů křesťanského svědectví lidem, kterým je nesen.

K jednomu z nejvýznamnějších vystoupení Johna Stotta v oblasti vyváženosti evangelizace a sociální angažovanosti církve došlo v plénu 4. valného shromáždění SRC v Uppsale, v roce 1968. Toto velké shromáždění bylo zahlceno agendou sociálních změn a revolučních bojů ve světě tak, že téměř nebylo ponecháno místo pro evangelizační poslání církve.¹⁶ John Stott, jako pozorovatel anglikánské církve, na tomto shromáždění vystoupil a ocenil snahu se angažovat v boji za spravedlnost ve světě. Zároveň ale požádal, aby prostor v jednáních byl také věnován duchovnímu hladu lidí. Stott připomněl, že SRC vyznává Ježíše Krista jako Pána. Tento Pán poslal svou církev do světa, aby zvěstovala evangelium a přiváděla ke Kristu učedníky. John Stott tehdy řekl: „*Nevidím toto shromáždění jako celek horlivě poslouchat Ježíšův*

¹² EDWARDS, D. L. with response from STOTT, J.: *Essentials: A liberal-evangelical dialogue*. Hodder and Stoughton, London, Sydney, Auckland, Toronto, 1988, p. 273-305

¹³ WCC: *Mission and Evangelism: an ecumenical affirmation*. Geneva WCC Mission series, 1983

¹⁴ PAVEL VI.: *Evangelii nuntiandi*. Apoštolská exhortace z 8. 12. 1975

¹⁵ ČERNÝ, P.: *Kristovo dílo spásy jako základ a imperativ misie: Aktivita Světové rady církví*. Pontes pragenses, L. Marek, Brno 2006, s.

¹⁶ Srov. GOODALL, N. (Ed.): *The Uppsala 1968 Report*. WCC, Geneva 1968

*příkaz. Ježíš Kristus plakal nad městem, které nechtělo činit pokání a odmítalo ho. Nevidím toto shromáždění plakat podobnými slzami.“*¹⁷ V Uppsale se ozvali potom další teologové, kterým záleželo na holistickém pojetí misie církve v současném světě. Na základě Stottovy intervence byl přepracován dokument o mezináboženském dialogu.

Důležitou otázkou dnes zůstává, zda tyto zápasy jsou pouze záležitostí druhé poloviny 20. století. Z mnoha ekumenických diskusí se ukazuje, že tomu tak není. Člověk je tvorem náchylným k extremismu. I dnes se znovu objevují ti, kteří vidí pouze sociální poslání církve v současném světě, a evangelizace pro ně není důležitá. Na druhé straně vystupují ti, kteří podtrhují evangelizaci hlásáním Božího slova a zavírají oči před ostatními problémy současného světa. Také z těchto důvodů zůstává odkaz Johna Stotta živý, povzbuzující exegetické i hermeneutické úsilí teologů na základě autority Písma svatého. Podle Stotta i tzv. Velké poslání (Mt 20,28) musí být chápáno v kontextu integrace sociální i evangelizační odpovědnosti. Pokud to tak nebude, budeme vinní pokřivením Ježíšových slov. Misie církve se musí podobat misii Ježíšově, protože tak jako Otec poslal jej do světa, tak Ježíš posílá své učedníky (J 17,18). Ježíšova holistická a inkarnační misie zůstává závazným vzorem pro misii dnešní církve.

Pavel Černý

¹⁷ STOTT, R. W. J.: *Christian Mission in the Modern World*. Falcon, London 1975, p. 19f